

Razumevanje filma

Razumem film – doživljam svet

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

kino

teka filma

razumevanje

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

KRATKOMETRAŽNI FILM

IZHODIŠČA ZA ŠOLSKO

OBRAVNAVO

Andrej Šprah

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

kino
teka razumevanje
filma

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Moto

Kratki film z vsemi svojimi ***vrstami*** predstavlja ***nadvse*** pomembno območje ***nenehnega*** **boja** za odkrivanje novih **intelektualnih obzorij** in **čustvenih doživljanj** z ***gibljivimi podobami.***

Marek **Hendrykowski**

Opredelitev – formalna

FORMALNA OPREDELITEV KF

Za razliko od delitve filma po **vrstah** oz. **zvrsteh** je delitev po **dolžini filma** vezana na **čas trajanja posameznega dela**. Seveda je to najbolj **formalistična delitev**, saj je predpostavka trajanja filma samo **okvirni vidik**, ki ga bistveno dopolnjujejo ostala **formalna, vsebinska in estetska določila**.

KRITERIJI

Formalna določila: **kratki filmi (KF)** so dela vseh vrst, zamejena predvsem s trajanjem – do **30 min.** (in 20 sek.); filmi, dolgi **od 30 do 60 min.**, se obravnavajo kot **srednjemetražni**

Povprečna dolžina KF je **do 15 min**; filmi, **krajši od 5 min**, pa se imenujejo **ultrakratki** oz. **mini(aturni)-filmi**.

Opredelitev – formalno-vsebinska

FORMALNO-VSEBINSKA OPREDELITEV

Prehajanje in brisanje meja med različnimi filmskimi vrstami:

- igrani film
- dokumentarni film
- animirani film
- eksperimentalni film

Pogosto **kombiniranje** različnih **pripovednih načel**, **filmskih stilov**, **izraznih pristopov**, **ustvarjalnih teženj**, prilagojeno posameznim vsebinskim zastavkom.

Ključna obdobja

KLJUČNA OBDOBJA v razvoju KF

- **PIONIRSKO OBDOBJE**
- **EKSPERIMENTALNI ZAČETKI**
- **DOKUMENTARNI PREBOJI**
- **RENESANSA (PONOVI RAZCVET)**

Ključna obdobja

PIONIRSKO OBDODBJE

- **veliki pionirji**: Georges Méliès, Edwin Porter, David Wark Griffith, Charles Chaplin, Buster Keaton, Vladislav Starevič, Harold Lloyd ...

EKSPERIMENTALNI ZAČETKI

- **avantgardna gibanja** (dvajseta leta): futurizem, nadrealizem, konstruktivizem, kinokizem ...

DOKUMENTARNI PREBOJI

- **britansko** dokumentarno filmsko gibanje (trideseta leta)
- **ameriški** delavski dokumentarec (trideseta leta)
- **britanski** »svobodni film« (petdeseta leta)
- **poljska** »črna serija« (petdeseta leta)
- **francoski** militantni film (šestdeseta leta)
- **latinskoameriški** gverilski film (šestdeseta leta)
- **jugoslovanska** »beograjska šola dokumentarnega filma« (šestdeseta in sedemdeseta leta)

RENESANSA (PONOVI RAZCVET)

- nove tehnologije; **povečana dostopnost** produkcijskih sredstev; povečana možnost »distribucije« – svetovni splet (zlasti po milenijskem prelomu)

Ustvarjalne značilnosti

TEMELJNE USTVARJALNE ZNAČILNOSTI

Ker KF najpogosteje nastajajo na **neodvisni način**, je njihova **ustvarjalna svoboda** na vseh ravneh **kreacije** bistveno **večja** kot pri večinskih, tržno pogojenih produkcijah. Takšni **odkloni** od znanih oblik in uveljavljenih pripovednih načinov lahko vzbudijo **močnejši gledalski odziv** kot tradicionalni pristopi.

Neodvisnost in »**žanrska nedefiniranost**« omogočata večjo **inovativnost** tako na **umetniški** kot na **tehnični** ravni. KF tako pogosto nastopa kot »**laboratorij**« za **raziskovanje** in **prenavljanje** filmskega izraza.

Pomembno izrazno vlogo ima **energijska napetost**, ki se vzpostavlja skozi **povezave** med **gradivom** in **pridobljeno izrazno obliko**.

Veliko del svoj izraz oblikuje skozi **dvogovor s filmsko zgodovino**, kar pomeni nenehno **vračanje filmske umetnosti** (v najrazličnejših oblikah) **k njenim izvirom**. Hkrati pa predstavlja **poglobljeno premišljevanje** »**bistva**« filmske ustvarjalnosti.

Estetska določila

ESTETIKA kratkega filma temelji na **pristopu do sveta**, ki se v **izhodiščni zasnovi sporočila razlikuje** od koncepcije dolgometražnega filma, kar pomeni, da je tudi **vizija sveta** upodobljena na drugačen način.

Poglavitna **estetska značilnost** in **vrednota** KF je težnja po čim večji **jedrnatosti avdiovizualne zasnove**.

Njegova določila se ne nanašajo zgolj na vprašanja **formata**, temveč na učinek **svojevrstne (mikro)organizacije** gradiva. Kratke oblike izkazujejo **tesnejšo povezanost** s svojim materialom.

Jedrnatost (formalna/vsebinska) je pojmovana kot **konstitutivno načelo** (ne pa kot medsebojna razporeditev elementov, ki »nosi« daljše oblike). Ključnega pomena je **kompozicija** – oblikovanje filmskega gradiva je identično zasnovi slike sveta.

V KF najintenzivneje prihaja do izraza »**filmičnost**«, pojmovana kot urejanje sporočila iz **estetskih vzgibov**.

Značilna je **poetska montažna struktura**. Iskanje (in doseganje) **kompozicijske harmonije**.

Poetični značaj kratke forme oziroma njena **osebna estetika** se zasnavlja preko **sorodnosti s poezijo** ali **poetično prozo**.

Kompozicija kratkih filmov

V **konstrukcijskem načelu** KF sta **vsebina** in **oblika** domala **enako pomembni**; vprašanje »**oblike vsebine**« je tako rekoč enakovredno problemu »**vsebine oblike**«.

Kompozicija KF ni nekaj **statičnega**, temveč ima **dinamičen** značaj, saj vsebuje določeno **energijo**, ki izhaja iz **zbiranja** in **organiziranja** filmskega materiala v **najustreznejšo obliko**.

Notranji ustroj KF predstavlja **celostni razpored**, strukturiranje avdiovizualnega gradiva na osnovi **poetičnih** načel v vzpostavljanju **medsebojnega odnosa** med **podobami**.

Pripovedna določila

Sama **dolžina** KF vpliva na **ustvarjalno inovativnost**, saj motivira k uporabi **izvirnih pripovednih sredstev** oziroma **izumljanju novih načinov izražanja**, ki omogočajo večjo **napetost** in **celovitost** pripovedi kot dolgometražni film.

KF ustvarja večjo **vsestranskost** pomenov, ki v **strnjeni obliki** združujejo pogosto **fragmentarno** predstavitev posameznih **pripovednih, časovnih** in **pomenskih elementov** z uporabo **simbolov** kot nosilcev sporočila.

Zaradi omejene dolžine pripoved pogosto usmerja »pomanjkanje časa« za podajanje **ozadnih informacij** in **razvoj filmskih likov**, kar pomeni, da se film začne z **nenadnim vstopom** v dogajanje, se hitro približuje **vrhuncu** in prav tako naglo **zaključi**. Rezultat predstavlja **kompleksno kombinacijo informacij, občutij, sporočil**, izraženih na **intenzivnejši vizualni in verbalni način** kot v celovečernih oblikah.

Opredelitve

ZNAČILNE OPREDELITVE – PRIDEVNIKI

- **prostran**: lastnost nenehnega prevpraševanja meja in omejitev jasnosti jedrnato zasnovanega sporočila KF
- **lakoničen, kondenziran, ekonomičen**: opisujejo temeljne značilnosti KF
- **berljiv, izrazit, razumljiv, jasen**: označujejo dostopnost KF
- **jedrat, čvrst, strnjen**: nanašajo se na formalno strukturo KF
- **nasičen, sintetičen, eliptičen**: opisujejo pripovedne prvine KF
- **kompakten, zgoščen**: značilnosti montažnih določil KF
- **epigramski**: v odnosu do nasprotij in protislovij (zlasti v komičnih »žanrih« KF)
- **osredotočen**: opredeljuje pozornost, ki jo KF posvečajo tako formalnim kot vsebinskim določilom

Žanri kratkega filma

*Tisto, kar kratkometražne filme **povezuje** oziroma jim daje **žanrski značaj**, je skupna **težnja po jedrnatosti sporočila** na ekranu in **kondenzacija forme**, ki iz njega izhaja – tj. **oblike**, ki se ne pojavlja kot poetični dodatek, temveč kot **najgloblja vsebina** posredovanega sporočila.*

Marek Hendrykowski

prizor	fantazmagorija	beležka	happening
dokumentarni zapis	instrukcija	miniatura	kalejdoskop
kronika	napoved	izobraževalni film	reportaža
družinski album	propagandni letak	film o umetnosti	preiskava
impresija	burleska	spot	reporteska sondaža
bajka	filmska šala	skica	filmski komentar
humoreska	dokumentarni esej	filmska novela	filmski feljton
filmska suita	parabola	dokumentar. pesnitev	sličica
potopis	rondo	filozofska zgodba	report. korespondenca
film o naravi	fantazija	poster	replay
peep show	profil	etuda (igrana, dokumentarna)	mini intervju
filmsko poročilo	dosje	vizualna simfonija	
meddejanje	telenovela	film iz enega kadra	
interludij	filmski portret	drama	
intermezzo	reklamni film	groteska	

Filmski omnibusi

Tudi FILMSKE ANTOLOGIJE ali EPIZODNI FILMI

Filmska **kompilacija**, sestavljena iz **več** različnih **kratkih filmov**, ki jih povezuje skupna **tematika, poanta, dogodek, kraj, oseba, stvar ali pojem**. **Avtorji** filmov so lahko **različni**, lahko pa je pa **en** sam.

- ***Paisa*** (*Paisà*, 1946) R. Rossellini
- ***Ljubezen pri dvajsetih*** (*Love at 20*, 1962)
- ***Tri*** (1965) A. Pertović
- ***Daleč od Vietnama*** (*Loin du Viêt-nam*, 1967)
- ***Noč na zemlji*** (*Night on Earth*, 1991) J. Jarmusch
- ***Kratke zgodbe*** (*Short Cuts*, 1993) R. Altman
- ***11. September*** (11'09''01, 2002)
- ***Deset minut starejši*** (*Ten Minutes Older*, 2002)
- ***Vizije Evrope*** (*Visions of Europe*, 2004)
- ***Upori*** (*Resistance(s)*, 2006)
- ***Ljubim te, Pariz*** (*Paris, Je T'Aime*, 2006)
- ***Vsakemu svoj košček kina*** (*To Each His Own Cinema*, 2007)
- ***Daleč od Afganistana*** (*Far from Afghanistan*, 2012)
- ***Balada o Busterju Scruggsu*** (*The Ballad of Buster Scruggs*, 2018) J. in E. Cohen

A vintage-style photograph of a man in overalls working on large, interlocking metal gears. He is smiling and looking towards the camera. In the top right corner, there is a large white smiley face icon. The background is a warm, yellowish-brown color.

Prednosti pri pouku

»**Za učitelje** na različnih ravneh izobraževanja lahko kratki filmi prispevajo k izpolnjevanju vrste **vzgojnih** in **učnih** zahtev. Zaradi svoje jedrnatosti, inovativnosti, zgoščene pripovedi in odprtosti predstavljajo **edinstven medij**, s katerim lahko **motivirajo dijake** k najrazličnejšim **načinom komunikacije**.«

John **Sundquist**

»**Kratki film** je zaradi dolžine in **jedrnatosti pripovedi** najprimernejši za **uvajanje** mladega gledalca v **komunikacijo s filmom**.

Ogled kratkega filma in **pogovor** ob njem sta **vaja**, s katero preverjamo sposobnosti, pridobljene z vajami opazovanja, povezovanja in interpretacije. V **pogovoru** ob filmu navajamo učence na **celosten način razumevanja filmskega dela**. Učencem ponudimo tudi prvi stik s filmskim načinom sporočanja, pri katerem sta **zgodba (fabula)** v **igranem in animiranem filmu** ter **informacija v dokumentarnem** le **sredstvi** za izražanje ideje.«

Mirjana **Borčič**

Konvencionalni pristopi

KF zaradi svojih temeljnih lastnosti omogoča pridobivanje **vednosti o filmu** na **intenzivnejši** način, kot to omogočajo daljše filmske oblike.

Najvidnejše prednosti tako predstavlja možnost hitrejšega:

- **spoznavanja** različnih **filmskih vrst**
- **seznanjanja** z raznorodnimi **ustvarjalnimi pristopi**
- **razumevanja** filmskih **izraznih sredstev**
- **zaznavanja** temeljnih **razlik v zasnovi zgodbe in pomena**
- **razvijanja** dejavnega **odnosa do filmske zgodovine**

Nekonvencionalni pristopi

Zaradi svoje **neodvisne narave** pa pogosto **presejajo**, **zavračajo** ali **preizprašujejo** utrjene **konvencije**. Ker so nadvse dovzetni za nadgradnjo obstoječih **pripovednih** in **estetskih norm**, lahko **intenzivneje vplivajo** na zavest, da se **ustaljena filmska določila** vseskozi **prenavljajo** in se (pogosto) **odzivajo** na **aktualno** družbeno, kulturno ali politično **situacijo**.

Tako intenzivno **vplivajo** na:

- **razumevanje** nenehne **spremenljivosti** določil **filmske ustvarjalnosti**
- **spoznavanje** **prenovitvenih prijemov** v zasnovi pripovedi
- **seznanjanje** s spremembami **avdiovizualnega izraza**
- **razvijanje** **senzibilnosti** za pereče **družbene probleme**
- **raziskovanje** **meja in omejitev** **filmskega medija**

Možnosti interpretacije

»Veliko kratkih filmov se osredotoča na **eno samo idejo** ali podaja le **eno trditev**, zato odpirajo široke **interpretacijske možnosti**. Mnogo sodobnih kratkih filmov se posveča **perečim tematikam** in problemom, kot so medvrstniško nasilje, rasizem, seksizem, potrošništvo ali vprašanja človekovih pravic, ki so nadvse ustrezne za premišljevanje dijakov, **kako se sami spoprijemajo s tovrstnimi problemi**. Kratki filmi, ki se ukvarjajo s takšnimi aktualnimi vprašanji, so odlično **motivacijsko sredstvo** za najrazličnejše **načine njihove obravnave** – za delo v parih, skupinsko delo, razpravljanje, konfrontacijo in druge oblike **aktivnega soočanja z lastnim doumevanjem sveta**.«

Kieran Donaghy

Možnosti analize

FORMALNA ANALIZA FILMA

Hop, Skip & Jump

Srđan Vuletić

(Slovenija, BiH, 2000)

Analitične metode

METODE FILMSKIH ANALIZ

- **estetska** analiza
- tekstualna oz. jezikovna analiza
- naratološka oz. pripovedna analiza
- ikonična oz. slikovna analiza
- tematska analiza
- verifikacijska analiza
- **formalna** oziroma **stilistična** analiza
- zgodovinska analiza
- kontekstualna analiza
- primerjalna analiza
- interpretativna analiza

SREDSTVA in TEHNIKE FILMSKE ANALIZE

➤ sredstva **opisa** oz. deskripcije

- **razkadriranje** (razrez na kadre; *shot-by-shot analysis*)
- **segmentacija** (razrez po sekvencah)
- **opis filmskih slik** (analiza fotogramov oz. fotogramska analiza)
- **tabele/grafikoni/sheme** (shematska analiza)

➤ sredstva **citiranja** oz. navajanja

➤ sredstva **dokumentiranja**

Filmska forma/oblika

FORMA oziroma OBLIKA je sistem medsebojnega razmerja filmskih elementov ali prvin

- **oblikovni sistemi** omogočajo gledalcu zaznavo **odnosov** med filmskimi elementi; posamezna razmerja nastopajo kot **namig**, s katerim film vzbuja gledalčeva **pričakovanja**
- s **prepoznavo razmerja** med določenimi prvinami in **odzivom nanj** se oblikuje **gledalska izkušnja**
- **celovita izkušnja** pa nastopi, ko se dva osnovna **načina organizacije** filma – **pripovedni** in **stilistični** – združita v film kot **celovit pomenski sistem**
- **formalni dejavniki** lahko **pomirjajo** – vzpostavljajo **ravnovesje**, vedrino, vzdušje ugodja
- lahko pa **vznemirjajo** – z oblikovnimi rešitvami vzpostavljajo **konflikt**, napetost, **nelagodje**, šok

Formalna/stilistična analiza

FORMALNA oziroma STILISTIČNA ANALIZA

Formalna analiza se osredotoča na vprašanja:

- **strukture** in **stila** = razvoja tematike, ustroja pripovedi, kompozicije, motivike
- **načinov**, kako film prvine svojega izraza **organizira** v vzorce, ki celoti dajejo **pomen**
- ❖ **filmski pomen**, izražen skozi **obliko**, se razteza od:
  - neposrednih **pripovednih informacij** – čas, kraj, okoliščine
  - preko **podajanja** neopredeljivih **podpomenov**, kot so vzdušje, ton, napetost
  - do **sugeriranja** miselnega ter čustvenega sveta filmskih protagonistov

Načela in določila

FORMALNA NAČELA in DOLOČILA

FILMSKA OBLIKA KOT SISTEM (poenoten niz povezanih, medsebojno odvisnih elementov) potrebuje določena **načela**, ki **uravnavajo** razmerja med posameznimi deli in **temeljijo na**:

- **gledalčevi sposobnosti** zaznavanja namigov in pomenov filma ter pristajanju nanje kot na **izrazni sistem**, ki vzbuja pričakovanja in je **kombinacija** osebne življenjske izkušnje ter **poznavanja umetnostnih pravil**
- **razmerju** med **filmom in gledalcem**, ki je tudi **odnos** med razumevanjem **posameznih ustaljenih načel** ter pristajanjem na **inovacije**
- **napetosti** med **konvencionalnimi**, tj. že uveljavljenimi, ter **inovativnimi** oblikovnimi rešitvami, ki predstavlja gonilo filmskega **napredka**

Pomenska razčlemba

FORMA IN VRSTE POMENOV

- referencialni (nanašalni) pomen
- eksplicitni (jasno izražen) pomen
- implicitni (vsebovani) pomen
- simptomatični (vrednostni) pomen

Pomenski poudarki

➤ referencialni pomen

- utemeljen na **gledalčevem poznavanju** okoliščin oziroma **dejstev**, o katerih film pripoveduje
- nanaša se na **stvari** ali **kraje**, ki so že **predhodno** pomensko uveljavljeni

➤ eksplicitni pomen

- **jasen** oziroma **nedvoumen** pomen **izhaja iz filma kot celote**; podaja **najosnovnejše** informacije filmskega **sporočila** in govori o splošnih stvareh

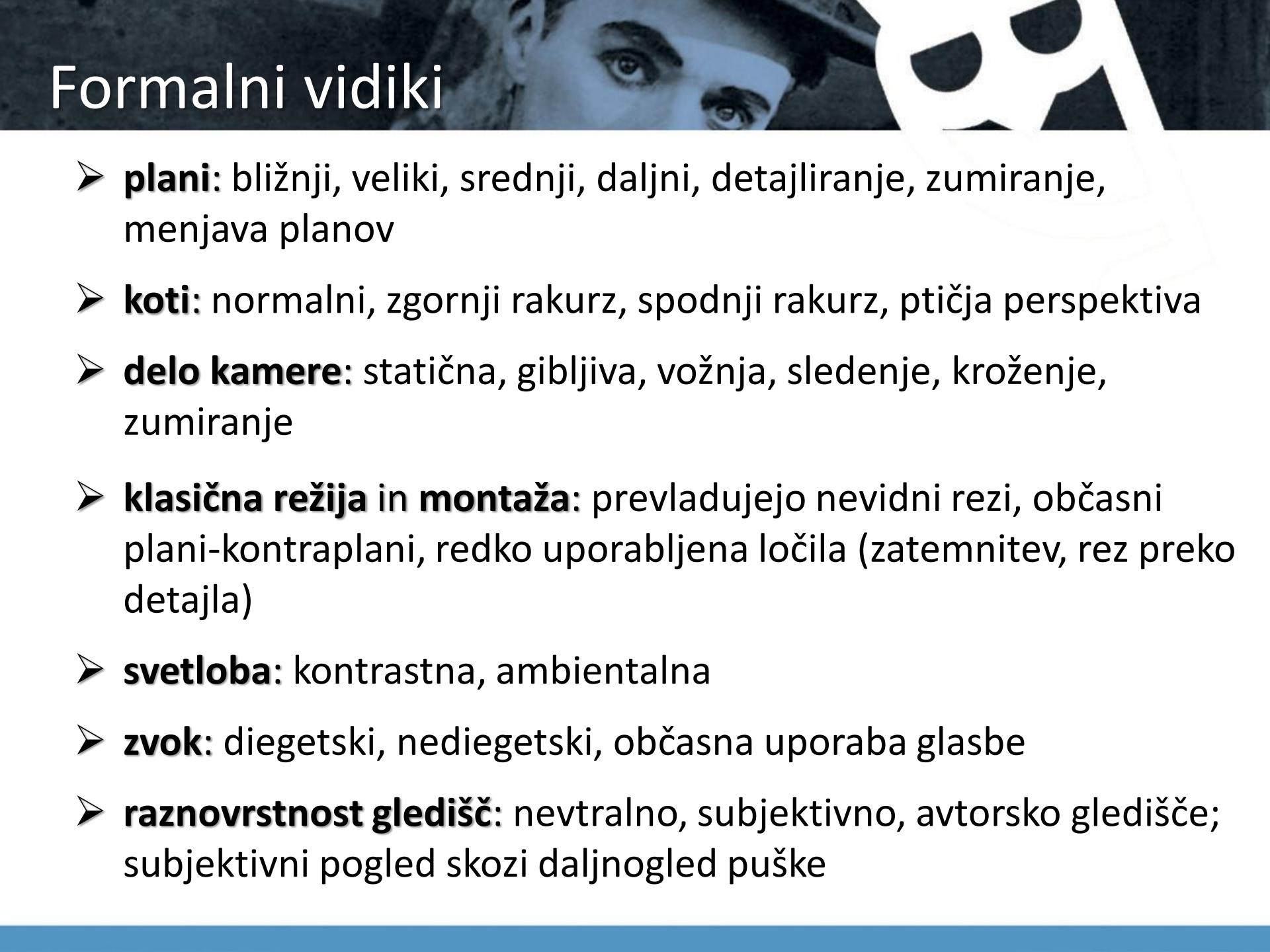
➤ implicitni pomen

- **notranji** oziroma **nedoločno izražen** pomen podaja odgovor na vprašanje o **poanti filma**; sestavljajo ga **asociacije**, **povezave** in **sklepi**, ki si jih **gledalec ustvari** na osnovi **eksplicitnega pomena** – predstavlja obliko **interpretacije**

➤ simptomatični pomen

- **vzpostavlja** se na osnovi **vrednot** in **prepričanj** (navezuje se na kulturna, družbena, politična, religiozna, rasna, spolna ... vprašanja), ki jih zaznavamo v filmu – prenaša določila **idejnih** ali **ideoloških pojmovanj**

Formalni vidiki

- **plani:** bližnji, veliki, srednji, daljni, detajliranje, zumiranje, menjava planov
- **koti:** normalni, zgornji rakurz, spodnji rakurz, ptičja perspektiva
- **delo kamere:** statična, gibljiva, vožnja, sledenje, kroženje, zumiranje
- **klasična režija in montaža:** prevladujejo nevidni rezi, občasni plani-kontraplani, redko uporabljena ločila (zatemnitev, rez preko detajla)
- **svetloba:** kontrastna, ambientalna
- **zvok:** diegetski, nediegetski, občasna uporaba glasbe
- **raznovrstnost gledišč:** nevtrarno, subjektivno, avtorsko gledišče; subjektivni pogled skozi daljnogled puške

hvala za pozornost!

fotografije© Slovenska kinoteka

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

kino
teka filma razumevanje

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST